

ÁLOM EGY CSATORNÁRÓL Emlékezés a 2008-ban 60 éves a Duna-Tisza csatorna történetére

Sok-sok év, illetve évszázad után 1948. március 22-én Dunaharaszti határában, Tildy Zoltán köztársasági elnök ünnepélyes kapavágásával megvalósulni látszott egy álom: a Duna-Tisza csatorna építése. Most 2008-ban, éppen 60 éve, hogy elkezdődött az ország akkori, egyik legfontosabb stratégiai beruházása, a Dunát a Tiszával összekötő csatorna kivitelezése.

Tervezésének és építésének több évszázados múltja van. Marsiglius szerint már a rómaiak tervezgették Pannóniában a két folyó összekötését. De az összekötő csatorna megépítésének nagy megálmodója és pártfogója Széchenyi István gróf volt. A Duna és a Tisza szabályozásának terve és munkatársa, Vásárhelyi Pál munkássága segítette őt abban, hogy felismerje az elődök tervének nagyszerűségét, és kiálljon annak megvalósítása mellett. Az Alföld homokhátsági területe mindig száraz, sivatagos föld volt. A csatorna megépítése, az öntözés a kertészetek kialakítását, a növénytermelést segítette volna jelentős mértékben az éhínséges időkben. De még nagyobb jelentőséggel bírt Széchenyi gondolatában a hajózhatóság megoldása. A két külön folyóvíz összekötése, a vízi szállítás olcsósága, az elszeparált országrészek bekapcsolása az ország vérkeringésébe, gazdasági szempontból is óriási jelentőséggel bírt. Az elődök pedig már 1715-ben eljuttattak egy felterjesztést öfelségéhez, mely szerint: „...kéne egy a Tiszát a Dunával öszve kaptsoló ujj hajókázható Tsatorna...” – írta Dillher báró annak idején, aki úgy képzelte, hogy a Pestet Szolnokkal összekötő vízi út három hónap alatt elkészülne, hiszen a vármegyék mindegyike, akinek területén a csatorna áthalad, kiásná a területére eső szakaszt, kerek egy mérföldet. A kivitelezés így gyors és viszonylag olcsó lett volna. Az építés azonban nem kezdődött el. A bécsi kamarilla az ötletet félretette, de akkor és ott valami elkezdődött. Dillher báró után még sokan szorgalmazták az összekötő csatorna megépítését, mert felismerték a két folyóvíz szabályozhatóságát, a Tiszántúl vízpótlásának és a belvízi hajózás fejlesztésének lehetőségét, valamint azt is, hogy a csatorna kedvezően alakíthatja az érintett táj természeti és életminőségi adottságait.

A Duna-Tisza csatorna halaszthatatlan megvalósításával Vedres István 1805-ben foglalkozott. Ezt írta: „Ami Jó és Hasznos, ha ma el nem végzed, Hidd el: annak kárát, holnap mindjárt érzed.” Beszédet József 1839-ben, Széchenyi 1845-ben, Reiter Ferenc 1866-ban,

Zichy Jenő gróf 1868-ban, Türr István 1881-ben, 1919-ben pedig Bogdánffy Ödön foglalkozott behatóan a csatorna megépítésének szorgalmazásával. Horthy sem zárkózott el, sőt felismerte a csatorna fontosságát, ezért 1943-ban törvényjavaslat készült megvalósítására, melynek indoklásában az akkori előterjesztők így fogalmaztak: „A Duna-Tisza csatorna megépítésével a javaslat valóra kívánja váltani

ezt az immár évszázadosnál is régibb tervet. Széchenyi István e csatorna hatását a magyarság legeredetibb bölcsőjének, az Alföldnek gazdasági javulásában látta.”

A 20. századra tehát kikristályosodott a csatorna fontossága. Közeli 30 nyomvonal és tervezet is készült már erre az időre. De a háborúk nem kedveztek a megépítésnek, a kezdeményezés ismét elakadt.

1947-ben, a második világháború után folytatódott a csatorna története. Ifjúmunkások, egykori NÉKOSZ-osok akartak valami nagyot, valami világraszólót alkotni az 1848-as márciusi események centenáriumi ünnepségére. Lelkesedésük javarészt találkozott az akkori szövevényes politikai akarattal. Tildy Zoltán köztársasági elnök 1947-ban támogatta a csatorna megépítését, ezt írta:

„...Az elmúlt száz év nagyszerű tervei közül is messze kimagaslík Széchenyi gyönyörű álma: a Duna-Tisza csatorna megépítésének terve. Legyen ennek megvalósítása az egész nemzet ügye. Nagy korszakok így térnek vissza nagy alkotásokban...”

A több tervből és nyomvonalból kiválasztott „végleges” terv 106 kilométer hosszú csatornát irányzott elő, mely a soroksári Duna-ágból ágazik ki Dunaharasztnál, szintben halad Gyón községig, itt a terep emelkedését, mely mintegy 20 méter, a hajók hajóemelő-művel győzhetik le, majd egy 39 km hosszú gerincscsatorna lenne a Duna-Tisza közti dombháton, innen a hajók 7 hajózsilípen keresztül ereszkednének le a Tisza szintjére, amit Ókécskénél érne el a csatorna. A csatorna Duna felőli részére eső szakaszán, mely mintegy 34 km hosszú lenne, 22 millió köbméter földet emelnek ki, percenként 1,5 milliárd liter víz ömlene a csatornába, mellyel 85 ezer katasztrális hold földet kívántak öntözni.

A tervek megvalósításához 1948. március 22-én, több hónapos szervezés után kezdtek hozzá. 500 hivatásos kubikus érkezett Csongrád, Békés és Szabolcs megyékből, és 2500 fiatal és lelkes ifjúmunkás érkezett a munkára, akiket Dunaharasztn, Alsónémedin és Felsőbabádon szállásoltak el. A munka kézierővel, kubikolással folyt. Ez az időszak volt az ifjú rohambrigádok hőskorszaka, akik már 1946-ban, 1947-ban részt vettek építómunkán Bulgáriában, Jugoszláviában. Már hazajövetelükkor tudták, hogy itthon folytatják nagy országépítő, hősie munkájukat. Akkor őket nem kellett toborozni, számukra dicsőség volt itt dolgozni, hiszen nemes, nagy cél megvalósítása vezérelte őket, megépítik a dunai Szabadság csatornát. A fiatalok akkor így hívták a csatornát. Daluk is volt:

„Brigádista, brigádista indul a munkába.
Azt füttyüli, azt dalolja, kedve van hozzája.
Én is olyan vidám vagyok, teljesül a vágyam!
Pár év után Kecskemétre füstös hajók járnak.”

Ám azok a hajók mai napig sem járnak a Duna-Tisza csatornán. Dunaharaszttól Dabasig csak 22 km hosszú csatorna épült meg, a teljes tervezett hossz 20 %-a, és csak a jobb oldali szelvénye. Az építkezés hamar leállt. Már 1948 végén a NÉKOSZ és más ifjúsági szervezetek feloszlásával véget ért egy korszak, a lelkes ifjúmunkások szervezett országépítő munkája. Rövid ideig még

próbálkoztak önszerveződő csapatok és brigádok, de a csatorna építése megfeneklett. A baloldali fordulat után a munkát végleg felfüggesztették, és 1950 októberében abbahagyták a kivitelezést. A kormány a szükséges anyagi eszközök híján volt. A csatorna torzó maradt. Azóta is Csipkerózsika álmát alussza. Néha felüti fejét egy terv, hogy be kell fejezni, meg kell építeni, mert kevesebb csapadék hull reánk, mert az elsivatagodás veszélye fenyeget, mert az agrártermelést javítani szükséges, mert az ökológiai helyzet és a turisztika javulása is áldásos lenne. Majd az uniós pénzek segítenek. Talán... majd egyszer.

Régen, az én gyerekkoromban nagyon jó fürdőzőhely volt. Jó horgászvíz, és a partja a gyereksereg végeláthatatlan játékainak színtere. Imádtuk a csatit. A vize mindig langyosabb volt, mint a Dunáé, nem volt veszélyes, nem volt sodrása, lassan és lomhán folyt, illetve állt a medrében. A környező homoktól sosem tűnt tisztának, sárga volt, vagy talán szőke? Mint a Tisza, amihez sosem ért el.

Március 22-én született, és a sors fintora, hogy 1993. óta ez a nap a Víz Világnapja. Mintha az elődök meg nem valósult álmára az utódok ezen a napon emlékezni akarnának. Történelme majdnem 300 év, múltja éppen 60. Történelme nagy magyarjaink gondolata, a jelene mi vagyunk. Talán lesz jövője is egyszer.

Boldog születésnapot, kedves Csati! Már csak nézhetünk a hídról, a partról, mert fürödni nem lehet benned. Élővilágod azonban még mindig csodálatos.

Álljunk meg egy pillanatra, és 60-ik születésnapján nézzünk növényekkel gyönyörűen benőtt vizére! És miközben múltjára és a mi gyermekkorunkra emlékszünk vissza, messziről mintha hangokat hallanánk. Talán... egyszer megszólalnak újra a munkagépek, talán... eljönnek egyszer a kotrók, és bedübörögnek hozzánk az EU-s pénzek, hogy fölébresszék Csipkerózsika álmából a mi csonkán maradt csatornáinkat.

Táborosi Zoltánné